

«Гонорар успіху» адвоката: на шляху до єдності судової практики

Олександр Ігорович Попов

кандидат юридичних наук, доцент

доцент кафедри цивільної юстиції та адвокатури

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

61024, вул. Пушкінська, 77, Харків, Україна

e-mail: o.i.popov@nlu.edu.ua

ORCID 0000-0002-4792-250X

Анотація

Актуальність теми зумовлена необхідністю розширення доктринальних поглядів на правову природу «гонорару успіху» як форму адвокатської винагороди за надання правової допомоги, а також наявністю суперечливих підходів до застосування вказаної конструкції винагороди у судовій практиці. Мета статті полягає у розкритті правової природи «гонорару успіху» адвоката як різновиду винагороди за надання правової допомоги, аналізі досвіду зарубіжних країн щодо застосування вказаної конструкції оплати у взаємовідносинах «адвокат – клієнт», огляді актуальної практики Верховного Суду, присвяченої пошуку уніфікованих шляхів застосування правових норм, які регулюють відносини у сфері адвокатської діяльності та у сфері компенсації (розподілу) судових витрат, а також визначенні подальших шляхів удосконалення національного права. Досягнення окресленої мети стало можливим завдяки використанню комплексу методів наукового пізнання, зокрема, діалектичного методу (для всебічності пізнання природи та генезису «гонорару успіху», як форми адвокатської винагороди), формально-юридичного методу (для встановлення змісту правових норм та аналізу практики їх застосування судами), формально-логічного методу (для виявлення недоліків у національному праворегулюванні), порівняльно-правового методу (для вивчення досвіду інших країн та визначення перспектив імплементації конструкції «гонорару успіху» у національному правовому полі). Проаналізовано чинне законодавство України та законодавчі акти інших країн стосовно сприйняття і правового регулювання «гонорару успіху», виходячи з традиційного поділу систем права на англо-саксонську та континентальну. Наголошено, що «гонорар успіху» за своєю природою є додатковою винагородою адвокату, тобто премією (бонусом), яка виплачується останньому у випадку успішного вирішення справи клієнта понад той гонорар, що підлягає сплаті за надання адвокатом послуг, передбачених договором про надання правової допомоги. Виходячи з фундаментальної функції Верховного Суду щодо забезпечення єдності судової практики, простежено динаміку правозастосовчих підходів на рівні його правових висновків, які торкаються питань природи «гонорару успіху» та його легальності. Стверджується, що актуальна практика Верховного Суду послабила своє категоричне відношення до «гонорару успіху» та виходить із прийнятності такої форми додаткової винагороди адвоката, виплата якої залежить від результатів розгляду справи. Водночас у висновках Верховного Суду щодо застосування окремих норм процесуальних законів розглядається можливість вирішення питання про компенсацію понесених особою витрат на сплату «гонорару успіху» при вирішенні судом питання про розподіл судових витрат. За результатами проведеного дослідження з метою уникнення у майбутньому будь-яких розходжень у правозастосовчих підходах висловлено окремі пропозиції стосовно належного врегулювання питання «гонорару успіху» в національному праві.

Ключові слова: гонорар успіху; судові витрати в цивільному процесі; адвокат у цивільному процесі; Верховний Суд, єдність судової практики; правові висновки Верховного Суду.

"Success Fee" of an Advocate: on the Way to the Unity of Judicial Practice

Oleksandr I. Popov

PhD in Law, Assistant Professor

Assistant Professor of the Department of Civil Justice and Advocacy

Yaroslav Mudryi National Law University

61024, 77 Pushkinska Str., Kharkiv, Ukraine

e-mail: o.i.popov@nlu.edu.ua

Abstract

The relevance of this topic is determined to the need to expand doctrinal views on the legal nature of the "success fee" as a form of attorney's fee for providing legal assistance, as well as the presence of different

approaches to the application of the specified construction of the fee in judicial practice. The purpose of the article is to reveal the legal nature of a lawyer's "success fee" as a type of remuneration for providing legal assistance, to analyze the experience of foreign countries regarding the application of the specified payment structure in the "lawyer-client" relationship, to review the current practice of the Supreme Court, dedicated to the search for unified ways of applying legal norms, which regulate relations in the field of advocacy and in the field of compensation (distribution) of court costs, as well as determining further ways to improve national law. Achieving the outlined purpose became possible thanks to the use of a complex of methods of scientific knowledge, in particular, the dialectical method (for comprehensive knowledge of nature and the genesis of the "success fee" as a form of attorney's remuneration), the formal-legal method (for establishing the content of legal norms and analyzing the practice of their application by courts), the formal-logical method (to identify deficiencies in national legal regulation), the comparative-legal method (to study the experience of other countries and determine the prospects for implementing the construction of the "success fee" in the national legal field). The review of the current legislation of Ukraine, as well as the legislation of other countries on the perception and legal regulation of the "success fee", based on the traditional division of law systems into Anglo-Saxon and Continental, was carried out. It is noted that the "success fee" by its nature is an additional remuneration to a lawyer, that is, a premium (bonus) that is paid to the latter in the event of a successful resolution of the client's case, in addition to the fee that is payable for the provision of services provided by the lawyer under the contract for the provision of legal assistance. Based on the fundamental function of the Supreme Court to ensure the unity of judicial practice, the dynamics of law enforcement approaches is traced at the level of its legal opinions, affecting the nature of the "success fee" and its legality. It is argued that the current practice of the Supreme Court has weakened its categorical attitude to the "success fee" and proceeds from the acceptability of this form of additional attorney's remuneration, the payment of which depends on the outcome of the case. Also, the conclusions of the Supreme Court on the application of certain norms of procedural laws consider the possibility of resolving the issue of compensation for the costs incurred by a person to pay the "success fee" when the court decides on the distribution of court costs. According to the results of the study, in order to avoid any differences in law enforcement approaches in the future, separate proposals were made for the proper settlement of the issue of "success fee" in national law.

Key words: success fee; court costs in civil proceedings; advocate in civil proceedings; the Supreme Court; the unity of judicial practice; legal opinions of the Supreme Court.

Вступ

В юридичній доктрині забезпечення права на правову допомогу розглядається як невід'ємний компонент доступності правосуддя [1–4]. Конституція України гарантує кожному право на професійну правничу допомогу та вільний вибір захисника своїх прав (ст. 59), а також передбачає функціонування інституту адвокатури для надання професійної правничої допомоги (ст. 131²) [5]. У свою чергу фундаментальні основи реалізації адвокатами своєї представницької функції закріплено у Законі України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі – Закон) [6] та конкретизовано у відповідних процесуальних кодексах.

.....

.....

Огляд літератури

Окремі аспекти вказаної проблематики були предметом обговорення у працях О. М. Дроздова [9], В. В. Заборовського [10], С. Козлова [11], Д. Д. Луспеника [12], Я. В. Фляжнікової [13] та інших науковців. Поряд із зазначеним, при підготовці цього дослідження автором використовувались роботи, присвячені загальній проблематиці надання адвокатом професійної правничої допомоги, у тому числі й обчислення адвокатської винагороди, зокрема праці В. Назарова, О. М. Овчаренко, Я. А. Ковальової та Ю. О. Ремескової [14], О. В. Рожнова та В. Ю. Мамницького [15], В. І. Борисової [16] М. В. Шпака [17], А. Віджаянті [18], Т. А. Цувіної [19; 20], Ю. Д. Притики [21], К. В. Гусарова [22] та інших дослідників.

.....

.....

Матеріали та методи

Виходячи з окресленого предмета дослідження, нами було обрано комплексний підхід до застосування методів наукового пошуку. Методологічну основу дослідження складає діалектичний метод, застосування якого дозволило всебічно розкрити природу «гонорару успіху» як форми адвокатської винагороди, а також простежити генезу цього явища. Формально-юридичний метод використовувався для встановлення змісту правових норм та аналізу практики їх застосування судами. Застосування формально-логічного методу стало підґрунтям для виявлення недоліків у національному праворегулюванні, та пошуку шляхів їх подолання.

.....

.....

Результати та обговорення

Правова природа «гонорару успіху» в розрізі світової практики адвокатської діяльності

В юридичній доктрині та практиці під «гонораром успіху» адвоката (*лат.* – *Pactum de quota litis*, *англ.* – *Success fee*) прийнято розуміти узгоджену сторонами у договорі про надання правової допомоги винагороду адвоката, яка виплачується клієнтом адвокату у випадку позитивного вирішення справи, тобто на користь клієнта.

Як зазначає С. Козлов, за схемою «*success fee*» адвокат отримує за супровід угоди чи спору (як правило, все-таки спору) обумовлений відсоток від фінансового результату кейса – стягнутої або, навпаки, зекономленої суми [11, с. 8]. Останнє, мабуть, залежить від того, яку сторону в процесі представляє адвокат – позивача чи відповідача.

.....

.....

Вітчизняний досвід застосування конструкції «гонорару успіху»: національне право і судова практика

Стосовно українського законодавства відзначимо, що питання «гонорару успіху» та можливості його обумовлення при укладанні договору про надання правової допомоги належним чином не врегульовані. Вже цитовані ст. 30 Закону [6] та ст. 28 Правил адвокатської етики [7] не містять будь-яких положень стосовно можливості узгодження між клієнтом та адвокатом додаткової винагороди, виплата якої перебуває у прямій залежності від результату розгляду справи, так само як і не містять прямих заборон щодо застосування такої конструкції у відповідних правовідносинах. І хоча в національній адвокатській практиці «гонорар успіху» на сьогодні вже не є якимось рідкісним чи дивовижним явищем, подібна неузгодженість законодавчих положень заважає стабільності правових відносин, позаяк сприяє правовій невизначеності в окреслених питаннях.

.....

.....

Висновки

Таким чином, актуальна практика Верховного Суду послабила своє категоричне відношення до «гонорару успіху» та виходить із прийнятності такої форми додаткової винагороди адвоката, виплата якої залежить від результатів розгляду справи. Так само висновки Верховного Суду щодо застосування окремих норм процесуальних законів розглядають можливість вирішення питання про компенсацію понесених особою витрат на сплату

«гонорару успіху» при вирішенні судом питання про розподіл судових витрат. Разом із тим при визначенні такої компенсації суди мають виходити із критеріїв, що містяться у статтях 137, 141 ЦПК України, статтях 126, 129 ГПК України та статтях 134, 141 КАС України, передусім критерію розумності меж таких витрат. При цьому, оскільки понесення витрат на сплату «гонорару успіху» залежить від результатів розгляду справи судом, подання заяви про розподіл судових витрат має здійснюватись за правилами, передбаченими ч. 8 ст. 141 ЦПК України, ч. 8 ст. 129 ГПК України, ч. 7 ст. 139 КАС України, з подальшим ухваленням судом додаткового рішення.

.....

.....

Список використаних джерел

- [1] Сакара Н. Ю. Інститут забезпечення витрат на професійну правничу допомогу через призму права на доступ до суду. *Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти* : матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 23 листоп. 2017 р.) : у 2 ч. / Полт. юрид. ін-т Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Полтав. обл. перепідготовки та підвищ. кваліф. працівників органів держ. влади, органів місц. самовряд., держ. підприємств, установ і організацій. Полтава : Россав, 2017. Ч. 1. С. 179–182.
- [2] Ісакова В. М. Право на правову допомогу як елемент принципу доступності правосуддя. *Форум права*. 2012. № 4. С. 404–410. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2055/1/ISakova.pdf> (дата звернення: 25.03.2022).
- [3] Заботін В. Право на правову допомогу як мінімальний стандарт доступності цивільного судочинства. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 4. С. 8–12.
- [4] Бондаренко-Зелінська Н. Л. Правові допомога як елемент доступності правосуддя. *Приватне право і підприємництво*. 2008. Вип. 7. С. 205–210.
- [5] Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
- [6] Про адвокатуру і адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/326856__553498.

.....

.....

References

- [1] Sakara, N.Yu. (2017). The institute for provision of costs for professional legal assistance through the prism of the right to access to court. In *Adaptation of the legal system of Ukraine to the law of the European Union: theoretical and practical aspects. Proceedings of the Scientific and Practical Conference* (Part 1, pp. 179-182). Poltava: Rossava.
- [2] Isakova, V.M. (2012). The right to legal aid as an element of the principle of access to justice. *Forum Prava*, 4, 404-410. Retrieved from <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/2055/1/ISakova.pdf>.
- [3] Zabotin, V. (2017). The right to legal aid as a minimum standard of access to civil justice. *Enterprise, Economy and Law*, 4, 8-12 [in Ukrainian].
- [4] Bondarenko-Zelinska, N.L. (2008). Legal aid as an element of access to justice. *Private Law and Entrepreneurship*, 7, 205-210.
- [5] Constitution of Ukraine. (1996, June). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.
- [6] Law of Ukraine No. 5076-VI "On advocacy and advocacy". (2012, May). Retrieved from https://zakononline.com.ua/documents/show/326856__553498.

.....

.....